

УДК 726. 7. 004. 68

АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНА РЕКОНСТРУКЦІЯ ТА СУЧАСНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ

*Р. Партика, магістр архітектури
Львівський національний аграрний університет*

Постановка проблеми. У контексті розгляду проблем будівельної галузі важливим для становлення держави, формування та зміцнення у свідомості народів почуття єдності та самобутності є питання збереження історичного й архітектурного середовища населених пунктів, окремих пам'яток історико-архітектурної спадщини.

Відродження інтересу українського народу до своєї історії й культури, прагнення відновити і зберегти архітектурну спадщину знову ставить проблему реконструкції пам'яток архітектури серед найважливіших і найактуальніших. Охорона пам'яток історії та культури стала однією з актуальних проблем сьогодення. Дбайливе ставлення до історико-архітектурної спадщини, всебічне її дослідження, реставрація та пристосування для сучасних потреб важливі не тільки в історико-культурному, а й у народногосподарському аспекті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан проблеми розглянуто в окремих працях, у монографіях і наукових публікаціях, у проектних пропозиціях. Загальні питання висвітлені у працях Ю.С. Асєєва, М.В. Баранова, А.В. Буніна, Т.Ф. Саваренської, Н.Ф. Гуляницького, А.В. Іконнікова, Н.Л. Жарикова, Г.Н. Логвіна, В.А. Лаврова, П.А. Раппопорта, В.А. Шкварикова.

Аналіз сучасних проблем реконструкції провели Л.В. Андрєєв, М.М. Андросов, А.А. Давидова, В.К. Косточкін, В.Н. Кутуков, В.А. Лавров, Є.В. Михайловський, Ю.В. Ранінський, О.А. Швидковський.

Загальні питання методики реконструкції пам'яток архітектури і містобудування наведені у працях І.Е. Грабаря, С.Н. Давидова, М.А. Ільїна, В.А. Лаврова, П.Н. Максимова, Є. В. Михайловського, у тому числі щодо реконструкції міст у ХІХ ст. – у працях В.М. Возлинської.

Постановка завдання. Завдання нашого дослідження – аналіз вітчизняного і закордонного досвіду реконструкції; визначення історичних і сучасних особливостей та процесу формування планувальної, просторової й функціональної структури історичних ансамблів; виявлення історичних і сучасних архітектурно-планувальних особливостей основних споруд ансамблів; вивчення принципів реконструкції архітектурних споруд.

Виклад основного матеріалу. Пам'ятки архітектури, залишені нам творцями минулих епох, становлять вагому частку багатой культурної спадщини України. Вони – свідки життя народу і розвитку його національної культури – відіграють важливу роль у пізнанні історії, вихованні почуття патріотизму та відданості своїй землі. Пам'ятки історії та архітектури України – це невід'ємна частина світової культури.

Нині під охорону держави взято 15059 пам'яток містобудування й архітектури, з-поміж них понад 3000 – національного значення. Після набуття Україною державності найвизначніші пам'ятки були внесені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [1].

За рішенням уряду України 46 найвизначніших ансамблів і комплексів історико-архітектурної спадщини оголошено державними історико-архітектурними та історико-культурними заповідниками. Десятьом з них Указами Президента України надано статус національних. Окрім того, в Україні є 1399 міст і селищ і понад 8 тисяч сіл із цінною історико-архітектурною спадщиною. Загалом фонд історичних будівель і споруд у цих населених пунктах, за підрахунками українських фахівців, перевищує 70 тисяч об'єктів.

Найстарішими пам'ятками архітектури є оборонні споруди та монастирські комплекси. До наших днів на території України збереглося 116 пам'яток оборонної архітектури і понад 100 монастирів. Ці пам'ятки є безцінними свідками історичних подій, вони відтворюють культуру народу і його героїчну боротьбу за незалежність [2].

Пам'ятки оборонного зодчества та монастирські комплекси, серед інших пам'яток містобудування та архітектури, мають особливий статус, зумовлений їх унікальними історичними та архітектурними особливостями. Замки і монастирі – це найбільші за розмірами історичні споруди в забудові населених пунктів, які і завдяки своїм масштабам є композиційними центрами багатьох міст і сіл України.

Пам'ятки матеріальної культури східнослов'янських народів вивчають майже півтора століття. Для реалізації державних пам'яткоохоронних заходів в Україні створено розгалужену систему науково-дослідних, проектних і виробничих організацій. Це інститути «Укрпроектреставрація» (м. Київ), «Укрзахідпроектреставрація» (м. Львів), їхні підрозділи в областях України, Державний науково-технологічний центр «Конрест», кілька науково-дослідних центрів, 36 спеціалізованих підрядних реставраційних організацій.

У сучасних умовах безліч старовинних об'єктів використовують нерационально, чимало пам'яток архітектури пустують, ще більше –

потребують реставрації або проведення консерваційних робіт, відновлення навколишніх природних ландшафтів.

В Україні є приклади, коли реставрацію пам'яток архітектури здійснюють з переплануванням ділянок, зміною історично сформованого простору. Ще більше страждають при цьому пам'ятки, коли в їх об'ємно-просторову структуру вводять нові споруди.

Важливим етапом вибору пам'яток для нового функціонального призначення є історико-архітектурне дослідження об'єктів. Це складний комплексний процес вивчення літературних джерел, іконографії, рукописів, матеріалів археологічних досліджень та інших архівних матеріалів, детального огляду споруд у натурі, виконання вимірювальних креслень, замальовок тощо.

Практика сучасного використання пам'яток архітектури в Україні має широкий діапазон пристосування. При цьому споруди можна об'єднати за такими ознаками:

1) пам'ятки, сучасне використання яких задовольняє потреби нового призначення, фізичне й моральне збереження об'єктів, навколишніх ландшафтів і забудов;

2) пам'ятки, що задовольняють функціональний процес, їх фізичне і моральне збереження;

3) пам'ятки, що задовольняють функціональний процес та їх фізичне збереження;

4) пам'ятки, що задовольняють тільки їх фізичне збереження;

5) пам'ятки, що задовольняють тільки новий функціональний процес;

6) пам'ятки, сучасне використання яких не відповідає новій технології та їх збереженню;

7) пам'ятки, які зовсім не використовують;

8) пам'ятки, які реставрують без нового функціонального призначення [3; 4].

Пріоритетним видом можна вважати пристосування пам'яток архітектури під туристичні заклади – бази відпочинку, туризму, готелі, кемпінги, притулки, навчальні заклади, сиротинці.

Пристосування фортифікаційних споруд під різноманітні музейно-туристичні комплекси та культурно-освітні центри – безсумнівне. Значно складніше вирішити питання реставрації та пристосування під аналогічні сучасні функції монастирських ансамблів.

Висновки. Сьогодні нам невідкладно необхідно переглянути й неупереджено оцінити стан справ збереження пам'яток зодчества загалом і реставраційної галузі зокрема. Безперечно, роль цієї галузі повинна зростати у зв'язку з новим будівництвом і реконструкцією історичних міст: при

цьому пам'ятки архітектури варто не просто зберігати й реставрувати, а й перетворювати на органічну складову сучасного життєвого середовища.

Аналіз сучасного функціонального стану ансамблів та їхніх окремих елементів дав змогу визначити взаємозв'язок між їх функцією і композиційним станом.

Функціональне збереження історичних ансамблів залежить від функціонального збереження окремих історичних будинків, що входять до їх складу. Водночас функціональне збереження ансамблю впливає на подальше існування історичних і розвиток нових функцій його окремих елементів – будинків. Отже, для збереження композиції ансамблю і його окремих споруд їм необхідна функціональна реконструкція. Класифікація історичних ансамблів та їх окремих складових щодо функціонального збереження дає змогу визначити ступінь реконструктивного втручання для їх подальшого використання в межах найсприятливішого і найперспективнішого напрямку росту й розвитку.

Бібліографічний список

1. Лещенко Н. А. Реконструкція і сучасний розвиток історичної забудови малих міст Західної України / Н.А. Лещенко // Будівництво України. – 1996. – № 6. – С. 24-25.
2. Могітич І. Нариси архітектури Української церкви / І. Могітич. – Львів, 1995. – 49 с.
3. Игнаткин Й. А. Архитектурно-реставрационные термины / Й. А. Игнаткин. – М. : УСХА, 1990. – 147 с.
4. Посацький Б. С. Формування архітектурного образу міста : навч. посібник / Б.С. Посацький. – К., 1993. – 107 с.

Partika P. Архітектурно-планувальна реконструкція та сучасне використання пам'яток архітектури

Розглянуто дослідження пам'яток архітектури та їх сучасне використання в соціальному житті населених місць.

Ключові слова: архітектурні споруди, історичні ансамблі, ступінь збереження, етапність реконструкції, комплекс методів реконструкції.

Partika R. Architectural-planning rekonstrusyya and modern use of monuments

This article deals with the study of monuments of architecture and their use in modern social life settlements.

Key words: architectural constructions, historic ensembles, the extent of preservation, stage redesigns, the complex of methods reconstructions.

Партыка Р. Архитектурно-планировочная реконструкция и современное использование памятников архитектуры

Рассмотрены исследования памятников архитектуры и их современное использование в социальной жизни населенных мест.

Ключевые слова: архитектурные здания, исторические ансамбли, степень сбережения, поэтапность реконструкции, комплекс методов реконструкции.